Professor R.S.P.Beekes:
Wat Marzolla beweert is onzin

R. S. P. Beekes

Dr. R. S. P. Beekes is hoogleraar vergelijkende Indo-europese taalwetenschap.

Het is niet moeilijk om een overzicht te krijgen van de stand van zaken bij het onderzoek naar het Etruskisch. In 1969 verscheen een omvangrijk (300 pp.) overzicht van A. Pfiffig, *Die etruskische Sprache* (Graz). En onlangs verscheen in Italie een schitterend boek over de Etrusken, naar aanleiding van het jaar van de Etrusken, met een hoofdstuk over de taal van H. Rix. Beide overzichten zijn overigens zeer technisch.

Er bestaan zo'n 10.000 inscripties in het Etruskisch en een lange tekst op een mummiewindsel. Dat lijkt veel maar het merendeel wordt gevormd door grafinscripties, die voornamelijk uit namen bestaan. Pallottino maakte een uitgave van de interessante teksten — dat zijn er tegen de duizend. Maar ook daarin komen nog weer zeer vaak dezelfde formules terug. In werkelijkheid is het materiaal dus nogal beperkt.

Het Etruskische schrift zelf biedt geen probleem (op enkele details na). Het alfabet is aan het Griekse ontleend. Het Romeinse schrift (en dus het onze) gaat er grotendeels op terug. Zo schrijven we cultuur met *c*, omdat het Etruskisch geen verschil kende tussen *g* (de Franse *g*) en *k*. De Etrusken kozen het Griekse teken voor *g* dat de vorm *c* kreeg. We kunnen de klanken van de teksten dus zonder moeite lezen, bijvoorbeeld:

(1) nerinai . ravnthu . avils ril . LIIX . ati . cravzathuras
(2) velthurs lrthalc

U kunt het lezen, maar U weet niet wat het betekent; dat is het probleem. Het was een tegenvaller dat het niet lukte een verwante taal te vinden. Daardoor zou je de betekenis van de woorden kunnen vinden door te kijken naar overeenkomstige woorden in verwante talen.

Dat een taal geen verwante talen meer heeft, is helemaal niet vreemd. Het betekent alleen dat deze uitgestorven zijn; en er sterven nog steeds vele talen uit. Het Baskisch bijvoorbeeld is ook geheel geïsoleerd.

Daarom zijn we in dergelijke gevallen aangewezen op wat je redelijkerwijs mag aannemen dat er zo ongeveer staat, en op het vergelijken van verschillende teksten onderling. Gesteld dat er op veel inscripties wordt aangegeven hoe oud de overledene werd met een cijfer en het woord *avil*(s), dan is het waarschijnlijk dat *avil* 'jaar' betekent (en niet 'maand' of 'dag'). Zo kun je menselijkerwijs tot zekere resultaten komen.

We noemen deze methode de combinatorische methode. Marzolla noemt dit een 'verouderde methode', maar het zal duidelijk zijn dat dit de enige juiste methode is, zeker zolang 99% van de deskundigen meent dat een verwante taal niet aanwijsbaar is.

We kennen nu de betekenis van zo'n honderd woordjes. Dat is niet veel. Als we er meer zouden kennen, zouden we zonder twijfel het taalsysteem (de 'grammatica') in grote trekken kunnen ontraadselen.

Het Etruskisch kent verbuigingen, zoals het Latijn en het Nederlands (hoofd, hoofden; loop, loopt, lopen), maar in bescheiden mate. Welke naamvallen er zijn is nog omstreden; er bestaat een groot verschil in opvatting tussen Pfiffig en Rix op dit punt (waar Rix m.i. dichter bij de waarheid komt). Van het werkwoord weten we heel weinig. Een zin heeft immers meestal maar één werkwoordsvorm, en je kunt zinnen maken zonder werkwoord (zoals de boven gegeven tekst; zie hierna).

Nu zijn we zo ver dat we vele inscripties (vrijwel) geheel kunnen vertalen. De tekst boven betekent:

Nerinai Ravnthu, 58 jaar oud, moeder van de Cravtsa's Velthur en Larth.

(Cravtsa is dus de familienaam van V. en L., en dus van de man van N.R.) Dit resultaat is heel indrukwekkend, maar U ziet dat vijf woorden namen zijn, en van de drie overige komen *avil* erg vaak, *ril* en *ati* vaak voor. Eigenlijk heeft het dus niet veel om het lijf. Als we dan ook wat langere inscripties hebben, of teksten die even van de bekende patronen afwijken, kunnen we er weinig of niets van maken.

Er is duidelijk voortgang bij de ontcijfering van het Etruskisch, maar het gaat uiterst langzaam. Zo is onlangs vastgesteld dat *-ce* en *-khe* niet allebei betekenen 'hij heeft...', maar dat *-khe* passief is ('hij werd/is...door...'). Het onderzoek gaat zo langzaam doordat er maar weinig mensen aan werken. En die er aan werken hebben meestal hun prioriteit elders: ze zijn archeoloog, of indogermanist (zoals Rix). Noodzakelijke studies van langere adem (vijf tot tien jaar full time) zijn daarom bijna onmogelijk. Zo ver-

Vervolg op pagina 2

Vervolg van pagina 1

schijnt pas binnenkort een betrouwbare heruitgave van de teksten (ook van Rix). Veel teksten zijn namelijk al heel lang bekend, maar de oude lezingen bevatten vaak fouten.

En nu Marzolla. Hij beweert dus dat het Etruskisch Sanskrit is of dat het daar sterk op lijkt. Dat is onzin. Daar hoef ik het boek niet voor te lezen. Wat opvalt is dat dat niet voor iedereen duidelijk is. Je moet kennelijk het een en ander weten om dat te kunnen zien; maar niet zo veel: studenten die een paar maanden bij mij in de leer zijn reageren met een meewarige glimlach.

Ten eerste een historisch argument. Van India naar Italië trekken is geen kleinigheid. Over zee kan men flinke afstanden afleggen, maar dit traject gaat maar voor een klein deel over zee. Over land is moeilijker, doordat andere volken zo'n passerende karavaan niet vertrouwen. De kans dat een volk van India naar de Middellandse Zee kan trekken is dus niet groot. Aan de kust van de Middellandse Zee moest de karavaan dan schepen krijgen (tenzij men helemaal over land naar Italië ging). Al met al is zo'n volksverhuizing erg onwaarschijnlijk.

Ten tweede het resultaat. Marzolla meent 340 (en meer) van de 800 woorden te kunnen vertalen. Dat is verdacht veel. Van het Lycisch b.v. (in Zuid Turkije), dat zeker Indo-europees is en waarvan verschillende nauwere verwanten bekend zijn (o.a. het Hittietisch), kennen we maar 150 van de 1100 woorden. Dat doet vrezen dat Marzolla de zaken forceert en geen (zelf)discipline kent.

Neem verder de vertaling van de inscriptie op de vogel: '*Edele, zeer geliefde, eerbiedwaardige beschermer van het bos, vogel die met de staart slaat, kwikstaart.*' Deze vertaling is onzin. Waarom? Je moet aannemen dat de inscriptie het soort dingen zegt dat inscripties in die wereld, in Italië in het eerste millennium voor Christus, zoal plegen te zeggen. Daar vind je nooit dergelijke lyrische toespraken. (Dit soort vertalingen wordt vaak lyrisch. Daar moet een reden voor zijn. Ik denk dat het komt omdat woorden als, 'edel, geliefd, dierbaar' gemakkelijk achter elkaar te plakken zijn.)

Homerisch gelach

Over de godsdienst van de Etrusken weten we veel minder dan we zouden willen, maar wat we wel weten is toch niet gering. En uiteraard weten we zeer veel van de godsdienst van de Romeinen. Dat een vogel aanbeden wordt, komt daar niet voor. En een vogel als beschermer van het bos is al evenmin bekend. Ik heb het nog even aan een collega voorgelegd, prof. H. S. Versnel, die gespecialiseerd is in de antieke godsdienst. Hij barstte in een Homerisch gelach uit. En wees er nog even op dat een kwikstaart een weidevogel is... (Ik ga niet in op de door de wetenschap voorgestelde interpretaties, die niet meer dan mogelijkheden zijn. Waarschijnlijk staat er iets als: „Dit beeld heeft NN geschonken aan/wegens...").

Voorts wekt de werkwijze van Marzolla al evenmin vertrouwen. Hij koopt een woordenboek Sanskrit en zoekt daarin losse woordjes op tot hij iets van zijn gading vindt.

Maar het belangrijkste is het volgende. Sanskrit is niet zo maar een taal, maar een van 's werelds grote cultuurtalen, zoals Grieks, Latijn, Arabisch, Chinees. Daarom is het Sanskrit zeer grondig bestudeerd. Het is, met het Engels en het Russisch, een van de best beschreven talen, ook al omdat de Indiërs zelf daarmee begonnen zijn: de grammatica van Panini (500 v. Chr.) geldt als een van de schitterendste taalbeschrijvingen.

Ook is de geschiedenis van het Sanskrit zeer goed bekend. Het is een van de belangrijkste Indo-europese (of Indogermaanse) talen. De geschiedenis van deze taalfamilie is tot in details bekend na 200 jaar Indogermanistiek. Degenen die aan het Etruskisch werkten zijn vaak Indogermanisten, die dus Sanskrit kennen.De vraag of het Etruskisch een Indo-europese taal is, is zeer uitvoerig besproken. Het is dan ook onmogelijk dat het niet eerder zou zijn geconstateerd dat het Etruskisch zo sterk op Sanskrit lijkt. Dat is absoluut ondenkbaar.

In de tweede plaats zou — als Marzolla gelijk heeft — Etruskisch ook duidelijke overeenkomsten met Grieks en Latijn moeten vertonen, omdat deze talen verwant zijn aan Sanskrit. Nu kent iedereen die aan het Etruskisch werkt Grieks en Latijn, en iedereen is het er over eens dat het Etruskisch niets met Grieks en Latijn van doen heeft.

Alles bij elkaar — de historische onwaarschijnlijkheid, het vreemde resultaat van de vertaling en de onmogelijkheid dat overeenkomst met het Sanskrit (en dus Grieks en Latijn) niet eerder zou zijn opgemerkt — is het uitgesloten dat Marzolla gelijk heeft. Ik kan maar één ding bedenken dat nog onwaarschijnlijker klinkt, namelijk dat het Etruskisch gewoon een vorm van Latijn is. Dat de wetenschapsmensen geen discussie met hem aangaan, komt omdat de man kennelijk zoveel niet weet en niet beseft, dat een dergelijke discussie geen zin heeft.

'Wat Marzolla beweert is onzin'

Etruskische inscriptie op een deel van de 'Cippus van Peruggia'.

Gevaarlijk?

Is het boek gevaarlijk? Het gevaar is dat duizenden mensen er door misleid worden; en dat is ook gebeurd. Nu komen daar geen ongelukken van, maar het is wel jammer. De mensen kunnen beter een boekje hebben waar in staat wat we wel weten. Zoiets is er helaas nauwelijks. Een aardig boekje is dat van de Bonfantes, maar dat kost *f* 125; de Italiaanse vertaling is wel betaalbaar. In het Italiaans is er ook Staccioli. Samen met dr. L. B. van der Meer hoop ik een boekje (in het Nederlands) te maken dat leesbaar is en laat zien wat we weten (als het mogelijk is het betaalbaar te houden).

Op een enkel punt ben ik het met Marzolla eens. Hij stelt dat de theorie van de 'formatie van het Etruskische volk' (uit een samengaan van verschillende bevolkingsgroepen in Italië) in feite betekent dat men is opgehouden te zoeken naar de herkomst van de Etrusken. Dat is juist. Dat men ophoudt met zoeken is ieders goed recht. Ook dat men andere vragen vruchtbaarder vindt.

De theorie van de 'formatie' geeft een antwoord op de vraag naar het ontstaan van de Etruskische cultuur zoals wij die kennen, maar pretendeert ten onrechte dat daarmee het probleem van de herkomst van Etrusken uit de wereld is. Het is namelijk uitgesloten dat op deze wijze (door versmelting van volkeren) een nieuwe taal ontstaat. Voor de Etruskische taal zijn er maar twee mogelijkheden: het Etruskisch was al in Italië, of het is van elders gekomen. Mijns inziens wijst alles op het laatste.

Gli Etruschi. Una nuova immagine. Ed. M. Cristofani e.a. Firenze 1984.
G. Bonfante - L. Bonfante, The Etruscan Language. An Introduction. Manchester 1983. Vert.: Lingua e cultura degli Etruschi. Rome 1985.
R. A. Staccioli, Il 'mistero' della lingua etrusca. Rome 1977.